

Factsheets EFRO Wetropolis

Kennis, motieven, ervaringen en behoeften
op het gebied van klimaatadaptatie en
biodiversiteit

Inwoners en gemeenteprofessionals aan het woord

Foto: Dominicus Johannes Bergsma

Dit project is
mede mogelijk
gemaakt door

Europese Unie

Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling

Inleiding

Deze factsheets gaan over de kennis over klimaatadaptatie en biodiversiteit van burgers en gemeenteprofessionals, hun motieven om hieraan bij te dragen en hun ervaringen tot nu toe en hun behoeften voor de toekomst op deze gebieden. We hanteren de volgende definities voor respectievelijk klimaatadaptatie en biodiversiteit:

- Klimaatadaptatie is het proces waarbij de samenleving, zichzelf en de omgeving aanpast aan het veranderende klimaat en de schadelijke gevolgen ervan probeert te beperken.
- Biodiversiteit is verscheidenheid van levende organismen (dieren, planten, zwammen en micro-organismen) binnen en bepaald gebied.

De factsheets zijn gebaseerd op kwalitatief onderzoek: veertien semigestructureerde interviews met burgers, elf semigestructureerde interviews met gemeenteprofessionals en twee focusgroepen met beide negen deelnemers. De interviews vonden plaats met respondenten uit heel Nederland. De focusgroepen vonden plaats met inwoners van Enschede. Een groot deel van de burgers is (intensief) bezig met klimaatadaptatie en biodiversiteit (ongeveer 72%). Bij de focusgroepen waren in totaal drie mensen aanwezig die zeiden kritisch te zijn over de noodzaak van maatregelen op het gebied van klimaat en biodiversiteit. Alle professionals houden zich beroepsmatig met één van deze thema's bezig.

De factsheets zijn bedoeld als basis voor het onderzoek in het project Wetropolis. In dit project wordt een methode voor samenwerking, tussen met name inwoners en gemeenten, aan klimaatadaptatie en biodiversiteit ontwikkeld. Deze factsheets geven onder andere een beeld van de huidige samenwerking tussen inwoners en gemeenten op het gebied van klimaatadaptatie en biodiversiteit en wat daar goed en minder goed in gaat. De geïdentificeerde kennis, ervaringen, belemmeringen en motieven leveren bouwblokken en inzichten op voor de te ontwikkelen samenwerkingsmethode.

Voor meer informatie:
[SAXION.NL/ONDERZOEK/
SMART-INDUSTRY/SMART-
CITIES/PROJECTEN/
WETROPOLIS](https://saxon.nl/onderzoek/smart-industry/smart-cities/projecten/wetropolis)

Factsheet kennis

Klimaatadaptatie

Begrip

Veel respondenten blijken niet precies te weten wat klimaatadaptatie is. Sommigen geven expliciet aan dat ze het niet weten. Anderen spreken naast onderwerpen die daadwerkelijk met klimaatadaptatie te maken hebben – of in plaats daarvan – bijvoorbeeld abusievelijk over energietransitie (zonnepanelen, elektrische auto's, isoleren, warmtepompen en -netten) of over afval scheiden, composteren of vaker de fiets of de trein nemen in plaats van de auto.

Meer respondenten beginnen over extreme regenval en overstromingen dan over hittestress of extreme droogte als ze gevraagd worden naar wat ze weten over klimaatadaptatie. Ook noemt een aantal inwoners dat extreme regenval de laatste jaren meer voorkomt dan daarvoor. Dit geldt ook voor droogte. Anderzijds ontkent één respondent expliciet dat er de afgelopen jaren meer sprake is van droogte.

Een klein deel van de respondenten komt met zeer goede definities of omschrijvingen van klimaatadaptatie

Maatregelen

Veel respondenten noemen één of meerdere potentiële klimaatadaptatiemaatregelen. Het gaat om maatregelen die zij zelf als inwoner of professional hebben genomen of die zij andere inwoners of de gemeente zien nemen. Al met al levert dit een grote variatie van maatregelen op die genomen kunnen worden:

- 01 **Tegen droogte of verdroging:** regentonnen, infiltratie (deze eerste twee worden het meest genoemd), regenwaterschutting, beplanting aanpassen
- 02 **Tegen overstromingen:** stenen uit de tuin verwijderen, omgeving vergroenen, regenton, regenpijpen loskoppelen van de riolering (deze eerste vier worden het meest genoemd), sedumdak, regenwaterschutting, geveldtuinen, wadi's (waterbufferings- en infiltratievoorzieningen voor hemelwater) in de openbare ruimte of eigen tuin, riolering aanpassen of dubbelriool plaatsen, aanpassingen aan rivieren en dijken, waterdoorlatende tegels waar begroeiing tussen past (alleen genoemd door professional), gravel in plaats van bestrating (alleen genoemd door professional)
- 03 **Tegen hitte:** stenen uit de tuin verwijderen, omgeving vergroenen (deze eerste twee worden het meest genoemd), sedumdak, luiken, airco's, dubbel glas, isolatie, waterpartij met zitrand zodat mensen met hun voeten in het water kunnen zitten (laatste alleen genoemd door professionals).

Biodiversiteit

Begrip

Biodiversiteit is een begrip waarbij minder verwarring optreedt dan bij het begrip klimaatadaptatie. Desondanks komt maar een klein deel van de respondenten met zeer goede definities. De respondenten hebben het over minder of een kleinere variatie aan insecten, planten en vogels in hun omgeving, over monocultuur en over versterking.

Maatregelen

De genoemde maatregelen voor meer biodiversiteit zijn vogelhuisjes en -badjes; voer voor eekhoorns; groenere, minder versterkte tuinen; kruiden, fruitbomen en planten die insecten aantrekken; sedumdaken of daktuinen; het verbinden van groene zones.

Biodiversiteit is
een begrip waarbij
minder verwarring
optreedt dan
bij het begrip
klimaatadaptatie

Factsheet motieven & doelen

Inwoners

Inwoners noemen de volgende motieven om bij te dragen aan klimaatadaptatie en biodiversiteit in hun tuin of in de openbare ruimte in hun leefomgeving:

- 01 Werken aan een betere toekomst voor kinderen en kleinkinderen
- 02 Zorgen of een gevoel van urgentie: het klimaat verandert merkbaar en er moet nu iets gebeuren
- 03 Kennis over klimaat(adaptatie-oplossingen) en biodiversiteit hebben (dit punt is gerelateerd aan het voorgaande punt: kennis leidt in sommige gevallen tot zorgen)
- 04 Het meemaken van incidenten (bijvoorbeeld een periode van extreme droogte of een overstroming)
- 05 Een fijnere leefomgeving creëren
- 06 Liefde voor dieren hebben
- 07 Schade aan het eigen huis voorkomen
- 08 Geld besparen.

Vooral de eerste twee werden door relatief veel respondenten genoemd.

Professionals

Het doel van gemeenten is in grote lijnen om samen met inwoners (die het grootste deel van de grond binnen de gemeente bezitten) een betere en klimaatadaptieve leefomgeving te creëren.

Factsheet ervaringen

Ervaringen bij het nemen van maatregelen door inwoners

Met veel van de maatregelen genoemd in de factsheet 'Kennis' hebben inwoners ervaring. Vooral het verwijderen van tegels en aanplanten van meer bomen, struiken en planten en het plaatsen van regentonnen gebeuren veelvuldig.

Informatie

Informatiebronnen die op dit moment gebruikt worden die inwoners en/of professionals noemen zijn:

- 01 Sociale media
- 02 Folders
- 03 Tv-programma's
- 04 Aanbieders van producten die informatie verschaffen over subsidies
- 05 (Wijk)bijeenkomsten
- 06 Andere inwoners en gemeenten
- 07 Seminars, beurzen
- 08 Thermowalks (alleen genoemd door professionals)
- 09 Thermomarkten (alleen genoemd door professionals)
- 10 Nationale hittestresskaart (alleen genoemd door professionals)
- 11 (Klimaat/regen)adviseurs en -coaches van de gemeente die in de wijken langsgaan of die een vaste plek hebben in het gemeentehuis
- 12 Klimaatkamer in zeecontainer (alleen genoemd door professionals).

Samenwerking

Vormen van samenwerking aan klimaatadaptatie en biodiversiteit die inwoners en/of professionals noemen zijn:

- 01 Veel inwoners zijn gericht op en hebben samenwerking met de gemeente en elkaar en zijn daar vaak positief over
- 02 Inwoners van verschillende steden werken met elkaar samen via een communicatie-app
- 03 In duurzame wijken zoals Oikos in Enschede zijn de inwoners erg actief met samenwerken op het gebied van klimaatadaptatie en biodiversiteit, alhoewel nieuwe bewoners soms minder aan het gedachtegoed van de wijk hechten dan de oorspronkelijke bewoners
- 04 De gemeente is gericht op samenwerking met inwoners
- 05 Gemeenteprofessionals geven aan dat je onderwerpen het beste kan aansnijden als inwoners de negatieve gevolgen ervaren (bijvoorbeeld tijdens warme periodes of na een overstroming). Ook inwoners geven aan dat veel andere inwoners pas iets gaan doen als er iets mis is gegaan
- 06 Een aantal gemeenteprofessionals doet inspiratie op bij (inwoners van) andere gemeenten
- 07 Er vinden klimaat- en risicodialogen plaats tussen gemeente en inwoners (alleen genoemd door professionals)
- 08 De gemeente luistert naar inwoners.

Vooraf het verwijderen van tegels en aanplanten van meer bomen, struiken en planten en het plaatsen van regentonnen gebeuren veelvuldig

Aanpak vanuit de gemeenten

Onderdelen van de aanpak van gemeenten op het gebied van klimaatadaptatie en biodiversiteit die professionals betitelden als nuttig:

- 01 Combineren van functies: bijvoorbeeld, wadi is speelplaats als er geen water staat, waterbuffer in fietsenkelder
- 02 Combineren van activiteiten: gemeenten gaan bezig met klimaatadaptatie en biodiversiteit bij nieuwbouw of bij onderhoud aan wegen en rioleringen
- 03 Inwoners op een positieve manier benaderen (bijvoorbeeld een festival organiseren of een maatregel uitleggen vanuit het perspectief van hygiëne in plaats van met een doemscenario)
- 04 Inwoners ontzorgen
- 05 Vergoedingen geven, inruilacties doen (bijv. planten voor tegels) of producten of materialen weggeven
- 06 Inwoners bij laten dragen aan plannen en eigen initiatieven van inwoners ondersteunen
- 07 Inwoners op momenten dat er overlast is vragen waar ze last van hebben en daarop inspelen
- 08 Middelbareschooljeugd betrekken door ze bijvoorbeeld stresstesten te laten zien in de hoop ook hun ouders te bereiken
- 09 Bewoners persoonlijk benaderen op logische momenten, bijvoorbeeld: als er toch al wordt gewerkt aan de straat.

Factsheet behoeften

Informatie

Behoeften van inwoners op het gebied van informatie over klimaatadaptatie en biodiversiteit zijn:

- 01 Meer duidelijkheid over de effecten of opbrengsten van aanpassingen
- 02 Een one-stop-shop: een plek waar je alle informatie en nieuws bij elkaar vindt
- 03 Zichtbaar maken van informatie in de straat. Denk aan een voorbeeldhuis waar allerlei maatregelen genomen zijn
- 04 Maatwerkinformatie voor specifieke percelen/inwoners
- 05 Heldere en eenvoudige communicatie, bijvoorbeeld maak een stappenplan (Waar begin je? Welke kleine stappen kun je zetten?) in de vorm van een infographic.

Organisaties

Organisaties die door gemeenten en/of inwoners betrokken kunnen worden bij de samenwerking aan klimaatadaptatie en biodiversiteit zijn:

- 01 Huurdersverenigingen
- 02 Woningbouwverenigingen
- 03 Scholen
- 04 Wijkorganisaties
- 05 Aannemers
- 06 Belangenverenigingen

07 Waterschappen

08 Ondernemers

09 Culturele organisaties

10 Duurzaamheidswerkgroepen in wijken

11 Bloemisten/tuincentra.

Samenwerking

Met betrekking tot samenwerking zijn er vanuit de inwoners en gemeenteprofessionals een aantal behoeften:

01 De gemeente moet een voorbeeldfunctie hebben en inwoners stimuleren en ondersteunen

02 De gemeente moet zorgen voor financiering of materialen

03 Sommige inwoners willen samenwerken met andere inwoners

04 Inwoners moeten bottom-up initiatief kunnen nemen en hiervoor steun bij de gemeente kunnen vragen

05 De gemeente moet communiceren met inwoners

06 De gemeente moet luisteren naar inwoners

07 Inwoners moeten via citizen science een bijdrage kunnen leveren aan samenwerking op het gebied van klimaatadaptatie en biodiversiteit (alleen genoemd door een professional)

08 Nieuwe vorm van lokale democratie: werk met burgerfora waarvan de raad beslissingen over moet nemen.

De drie eerste punten werden het meest genoemd.

Belemmeringen

De volgende belemmeringen voor samenwerking aan klimaatadaptatie en biodiversiteit zijn benoemd door inwoners en/of gemeenteprofessionals:

- 01 Sommige inwoners spreken van een gebrek aan gevoel van urgentie en over passiviteit onder andere inwoners
- 02 Sommige inwoners willen dat andere buurtbewoners zich bewuster worden van de problematiek
- 03 (Ruimere) financiële ondersteuning van gemeente voor maatregelen is nodig. De vergoeding moet de kosten (deels) dekken als een maatregel geen besparingen oplevert
- 04 Het is niet eenvoudig om inwoners te betrekken
- 05 Kapvergunningen zorgen ervoor dat mensen minder geneigd zijn een boom te planten
- 06 Gemeenten hebben soms gebrek aan medewerkers rond klimaatadaptatie en biodiversiteit
- 07 Er is gebrek aan goede informatie of deze is onvindbaar waardoor inwoners niet weten wat effectieve maatregelen zijn
- 08 De gemeente voert geen regie
- 09 De gemeente komt afspraken niet na
- 10 De samenwerking met de gemeente loopt niet soepel
- 11 Door inspraakprocedures vertragen buurtgenoten soms burgerinitiatieven
- 12 Armere wijken hebben extra (financiële) hulp nodig
- 13 Geen vergoeding (per vierkante meter dak) voor verminderde lozing op het riool bij afkoppeling regenpijpen waardoor dit niet rendabel/aantrekkelijk is

- 14 Inwoners geven aan dat buurtgenoten soms tegen maatregelen zijn omdat ze bijvoorbeeld parkeerplekken boven groen stellen of wadi's gevaarlijk vinden voor hun kinderen
- 15 Inwoners geven aan dat oudere buurtbewoners mogelijk fysiek en mentaal minder in staat zijn om bij te dragen
- 16 Inwoners zien dat burens niet geloven dat hun bijdrage effect zal hebben (bijvoorbeeld: "Het is maar zo'n klein voortuintje. Het haalt niets uit als ik daar de tegels uit haal.")
- 17 Demotiverende verhalen: een inwoner noemt een voorbeeld van een huishouden dat meer dan tienduizend euro geïnvesteerd had in het opvangen en hergebruiken van regenwater en dat daarmee maar ongeveer veertien euro per jaar bespaarde.

De drie eerste punten werden het meest genoemd.

Aanpak/proces

De volgende punten om het samenwerkingsproces te verbeteren zijn benoemd:

- 01 Er moeten ambassadeurs aangewezen worden die de afstand tussen gemeente en inwoners verkleinen
- 02 Deelname aan projecten moet eenvoudig zijn voor de inwoner. Zeker niet beginnen met langdurige, ingewikkelde projecten, maar snel resultaat boeken.

Sommige inwoners spreken van een gebrek aan gevoel van urgentie en overpassiviteit onder andere inwoners

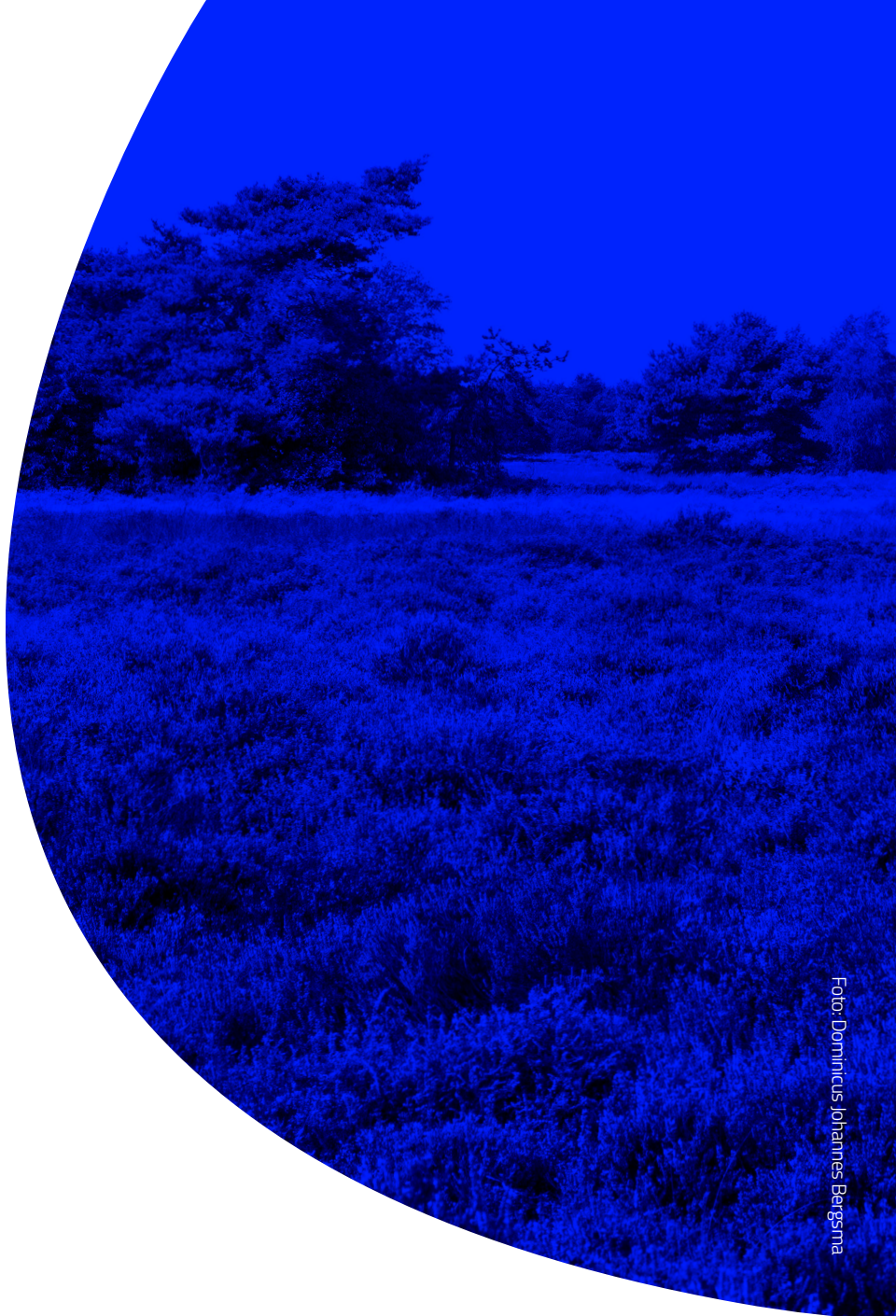

Foto: Dominicus Johannes Bergsma

Wetropolis

EFRO Wetropolis

Publicatie
2021

Mede mogelijk gemaakt door
Europese Fonds voor
Regionale Ontwikkeling

Auteurs

Meike Kolk, Noël Schuurman,
Mettina Veenstra, Jasper Vollgraff

Vormgeving

Timothy Geesing

Contact

Mettina Veenstra
m.j.a.veenstra@saxion.nl

Saxion, lectoraat Smart Cities
Van Galenstraat 19
7500 KB Enschede